

LA NOVEL·LA MODERNISTA

El context literari i la situació europea

El panorama literari amb què es troben els novel·listes modernistes presenta dues dificultats principals, a les quals han de fer front:

- La manca de tradició catalana. El gènere encara arrossega unes certes limitacions lingüístiques i estructurals (falta de models narratius i d'una llengua literària adequada, falta de públic, manca d'editorials sòlides, etc.).
- La crisi general de la novel·la, conseqüència de la crisi del positivisme que es desenvolupa a Europa. El realisme artístic va deixant pas al subjectivisme, i la novel·la, gènere realista per excel·lència, ha de trobar camins nous. Una concepció nova del món desemboca en una concepció nova de la narrativa.

Els modernistes, atents a tot allò que es planteja al vell continent i sensibles als nous corrents filosòfics i artístics, creen una novel·la que oposa al positivisme i al realisme del segle XIX la subjectivitat, la impressió, el suggeriment, la interioritat i l'emotivitat. Introdueixen el simbolisme en la novel·la catalana i reben la influència d'autors europeus com Gabriele D'Annunzio i Friedrich Nietzsche. Per fer-ho, reprenen alguns aspectes temàtics i formals del model costumista-realista (la natura, l'ambientació rural en determinats paisatges, un llenguatge dialectal), però la seva utilització i el seu objectiu són radicalment diferents.

Temes

Els artistes modernistes reflecteixen en les seves novel·les la preocupació pel paper de l'individu en la societat, i especialment pel paper de l'artista.

Per ells, l'artista és un membre destacat de la comunitat que ha de ser-ne guia messiànic. Influïts per la filosofia nietzscheana, creuen que l'individu es troba marcat per la fatalitat, però que cal que desenvolupi la capacitat d'imposar la seva voluntat sobre la matèria i intenti dominar-la. L'artista, com a ésser creador, ha de ser un regenerador social.

En definitiva, amb aquest enfrontament matèria-esperit plasmen la seva experiència vital i el seu enfrontament real amb la classe burgesa de la qual provenen.

Característiques

Malgrat que -com és propi de tot el modernisme- dins del mateix moviment es poden distingir etapes i evolucions molt diferents entre els diversos autors, podem definir la novel·la modernista prenent com a model les més representatives:

Solitud, de Víctor Català, i Els sots feréstecs, de Raimon Casellas, amb les característiques següents:

- Presenten un protagonista rebel i inconformista que s'enfronta a una realitat hostil i lluita per superar les dificultats, i que simbolitza l'artista creador, la voluntat de lluita, l'esperit.
- L'espai i els objectes que basteixen l'obra adquireixen un sentit simbòlic, i per això les novel·les es localitzen sovint en ambients rurals que faciliten un tractament simbòlic de la natura.
- Hi apareixen personatges instintius i bàrbars que exhibeixen violència i passions desenfrenades, simbolitzant la brutalitat de la condició humana.
- Es dóna molta importància a la interioritat del personatge, als seus sentiments, a les sensacions.
- Les descripcions no són detallistes, sinó que sovint es donen en un marc d'inconcreció. Interessa més que suggereixin que no pas que perfilin.
- Es barreja la temàtica místico-religiosa amb el sensualisme i fins i tot l'erotisme.
- Es presenten realitats crues i decadents que la novel·lística anterior no havia gosat tractar.
- El llenguatge utilitzat és viu. Sovint hi trobem presència de dialectalismes o expressions populars. Malgrat que encara és un llenguatge literari en procés de normalització, es pot afirmar que els modernistes, amb la introducció de temes nous i tractaments diferents, contribueixen notablement a aquesta normalització.

VÍCTOR CATALÀ

(LEscala, 1869-1966)

Víctor Català és el pseudònim de Caterina Albert i Paradís. L'escriptora era filla d'uns propietaris rurals de l'Empordà i a la mort del seu pare va haver de fer-se càrrec de l'administració de les propietats i es va convertir en el cap de família. Paral·lelament, des de molt jove va mostrar interès pel món literari i artístic. En un primer moment es va dedicar a la pintura i al dibuix, i més endavant al conreu de la poesia i la narrativa.

Al llarg de la seva vida literària va rebre diversos premis que al començament no recollia per no revelar la seva identitat. Durant molt de temps la va mantenir en secret perquè el fet de ser una dona no la perjudicava en els ambients literaris.

Els seus primers versos mostren influències de Maragall, amb el qual va mantenir una correspondència molt rica. Va col·laborar a la revista Joventut, on va aparèixer en fascicles la seva novel·la Solitud.

Quan els ambients literaris modernistes van anar deixant pas al moviment noucentista, Víctor Català va ser objecte de moltes crítiques i la seva activitat literària va disminuir molt.

La seva primera obra és *La infanticida* (1898). L'any 1902 publica *Drames rurals*, on ja s'evidencia la presència d'una força còsmica que acabarà eliminant l'home, característica també d'altres obres posteriors seves. És autora de diversos reculls de narracions curtes, però la seva obra cabdal és *Solitud* (1905).

Solitud és un novel·la on tots els elements van lligats per crear un conjunt simbòlic. La protagonista sofreix al llarg de la novel·la un procés d'iniciació, d'ascensió; aspira a l'autorealització personal i s'ha d'enfrontar amb una natura i uns personatges que la volen anorrear. La dicotomia entre bé i mal, matèria i esperit, artista creador i massa, és representada per personatges i elements diversos. El pastor, per exemple, representa l'artista, mentre que l'Ànima, un personatge malèvol i pervertit, és l'encarnació de la matèria i el desencadenant de la tragèdia. La natura té un paper molt destacat en aquest joc simbòlic de l'obra i en tot moment condiciona l'estat d'ànim de la Mila (la protagonista).